Aspecte ale traducerii denumirilor pentru culori în textul biblic românesc (*Numerii*)

Silvia Nicoleta BALTĂ

Cet article a pour but d'illustrer quelques aspects concernant la traduction en roumain des noms de couleurs dans le quatrième livre du Pentateuque, Numerii/ Nombres. L'analyse comparative par excellence s'appuie sur les principales versions de la Bible, à partir du premier texte traduit en entier dans la langue roumaine, La Bible de Bucarest (1688), jusqu'à la version d'Anania (2001). Cette démarche montre que la traduction des noms de couleurs n'est pas facile à faire, vu les nombreuses divergences qui apparaissent d'un texte à l'autre. Les textes-sources de la traduction, l'importance que les traducteurs accordent dans leur travail aux termes chromatiques ou l'état d'évolution de la langue roumaine sont des explications possibles du phénomène étudié.

1. Traducerea textului biblic în limba română a început cu mai multe secole în urmă pe fondul unei tendinţe mai generale europene, dar şi a unei necesităţi interne, resimţite acut de oamenii Bisericii şi nu numai, prin care se dorea ca popoarele să cunoască învăţăturile lui Dumnezeu în limbile proprii sau vernaculare. Tradiţia limbilor sacre (greaca, latina, slavona) începea prin secolul al XVI-lea să piardă teren, situaţie uşor explicabilă, dat fiind că oamenii de rînd, dar şi mai tinerii preoţi, aveau cu greu acces la substanţa textului biblic. Actul traducerii Bibliei în limba română, realizat la început din iniţiativa unor cărturari, mai tîrziu solicitat de instanţa politică care beneficia de sprijin ecleziastic, reprezintă fără îndoială un act de curaj pe care şi l-au asumat primii traducători. Curaj pentru că textul biblic, caracterizat printr-o mare complexitate atît la nivelul conţinutului, cît şi al formei, era greu de transpus într-o limbă care se afla abia la începuturile dezvoltării sale. De fapt traducerea textelor cu caracter religios în limba română a contribuit fundamental şi indubitabil la crearea aspectului literar al limbii române vechi, prin unificarea acesteia la nivelul subdialectelor, prin îmbogăţire lexicală pe baza împrumutului şi a calcului din greacă şi latină (mai ales prin intermediar slavon) etc.

În cultura română, textul biblic a beneficiat de mai multe versiuni ale traducerii, texte care se constituie într-o aşa-numită „tradiţie biblică românească" (Munteanu, 2008). Prima traducere integrală a Bibliei în limba română, după textul grecesc al *Septuagintei* editat la Frankfurt, s-a realizat în 1688 (*Biblia de la Bucureşti*), fiind urmată la un interval de aproximativ opt decenii de traducerea textului latinesc (*Vulgata*) de această dată, versiune care nu a fost cunoscută în epocă, fiind publicată recent într-o ediţie de colecţie. Urmează în 1795 *Biblia de la Blaj* sau *Biblia lui Micu*

BDD-A53 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 19:44:51 UTC)

care preia, cu modificări de ordin lingvistic ce ţin de evoluţia limbii române, textul primei ediţii integrale, urmînd ca versiuni ulterioare din secolul al XIX-lea (*Biblia de la Buzău* 1854-1858, *Biblia lui Şaguna* 1856-1858) şi Bibl. 1914 să aibă ca punct de referinţă tocmai această traducere a lui Micu. Relaţiile dintre versiunile româneşti în raport cu textele originale sînt mult mai complexe şi ele ar necesita un studiu aparte[1]. Majoritatea traducerilor *Bibliei* în limba română au avut ca punct de plecare mai ales textul *Septuagintei*, textul lainesc (*Vulgata*), cel ebraic (Tanakh pentru evrei) şi cel slavon, fiind folosite mai ales ca materiale auxiliare sau de verificare în vederea elucidării unor eventuale neclarităţi în redarea sensului biblic. Trimiterea la textul/ textele pe baza cărora s-a efectuat traducerea Bibliei în limba română ni se pare fundamentală, mai ales într-un studiu de tip comparativ cum se doreşte cel de faţă. Eventualele inadvertenţe de la o versiune la alta se explică de regulă prin raportare la textele-sursă (ebraic, grecesc, latinesc, slavon) sau la textele folosite ca material de control (atît textele în limbile sacre, cît şi alte versiuni ale traducerii în limba română), nu de puţine ori divergente. Traducerea ca act de interpretare îşi propune, să redea într-o altă limbă, numită şi limbă-ţintă, conţinutul semantic al textului-sursă, dar de multe ori se loveşte de imposibilitea exprimării unui conţinut conceptual pentru că limba respectivă nu este suficient exersată sau pentru că, între cele două limbi, apar o serie de incongruenţe lexicale.

2. Segmentarea spectrului cromatic de la o limbă la alta se realizează în mod diferit, ceea ce face şi mai dificilă echivalarea lor în traducerea textului biblic. Mai puţin studiate, poate şi din cauza numărului relativ redus, denumirile pentru culori pot fi supuse analizei dintr-o perspectivă comparativă care să pornească de la principalele versiuni în limba română. Demersul de acest tip poate pune în lumină o serie de inadvertenţe de la un text la altul sau poate aduce o serie de informaţii semnificative cu privire la istoria limbii române. În această direcţie se înscrie lucrarea de faţă, urmărind să stabilească concordanţe şi/ sau inadvertenţe în traducerea denumirilor pentru culori în *Cartea a patra a lui Moise – Numerii*. Analiza comparativă porneşte de la textul *Bibliei de la Bucureşti* (1688) şi are în vedere cele mai importante traduceri ulterioare: Vulg. Blaj 1760-1761, Bibl. 1795, Heliade 1858, Bibl. 1874, Bibl. 1914, Corn. 1921, Bibl. 1936, Radu-Gal. 1938, Anania 2001 (v. Bibliografie). Pentru BB 1688 am folosit textul din seria *Monumenta linguae Dacoromanorum* (MLD)[2], lucrare în care pot fi consultate Ms. 45 şi Ms. 4389, dar şi o versiune modernă a *Numerilor*. De asemenea, în vederea obiectivării analizei şi pe baza observaţiilor făcute mai sus, lucrarea de faţă recurge şi la textele-sursă ale traducerilor (v. Bibliografie: Rahlfs, Vulg.).

2.1. O concordanţă de traducere în cazul denumirilor pentru culori în versiunile avute în vedere apare în 19: 2[3], cu referire la sintagma *juncă roşie curată* (BB 1688).

[1] Acest fapt este relevat în conferinţa despre tradiţia biblică românească susţinută de Eugen Munteanu în cadrul Zilelor Academice Ieşene, Iaşi, 16 septembrie 2009.

[2] Contextele avute în vedere în analiza de faţă din BB 1688 în ediţia MLD sînt identice cu cele din ediţia omagială a BB (1988), aspect care ne-a determinat să luăm în discuţie numai o singură ediţie.

[3] Episodul face referire la ritualul vacii roşii care urmează să fie sacrificată.

BDD-A53 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 19:44:51 UTC)

Toate versiunile supuse analizei, cu excepţia Ms. 4389, recurg la adjectivul cromatic *roşu*. Probabil că traducătorii Ms. 4389 nu omit referinţa cromatică în mod voit, absenţa lui *roşu* sau a oricărui alt termen cromatic putînd fi explicată prin raportare la textul slavon/ *Biblia de la Ostrog* pe baza căruia s-a realizat traducerea. Prezenţa adjectivului în toate celelalte versiuni în forma sa „neutră" sau de culoare primară, fără nici un fel de aproximare, surprinde fără îndoială, dat fiind faptul că în textul biblic al versiunilor româneşti sînt destul de rare cazurile în care se stabileşte o echivalenţă perfectă a termenului cromatic. Adjectivul *roşie* din versiunile româneşti îl echivalează pe gr. *πυῤῥός* (*δάμαλιν πυρρὰν ἄμωμον*), respectiv lat. *rufus*, *a*, *um* (*vaccam rufam aetatis integrae*). Dacă în *Vulgata* termenul cromatic utilizat, dialectal la origine, are un sens generic, destul de vag, putînd exprima atît culoarea primară *roşu*, cît şi nuanţe de *roşu* /- strălucire/ (André 1957: 328), în *Septuaginta*, termenul cromatic identificat reprezintă, fără nici o îndoială, o aproximare a culorii, mult mai bine precizată, *πυῤῥός* „d'un rouge de feu, rouge ardent; fauve (en parlant d'animaux)" (Bailly), avînd ca trăsătură semantică /+ strălucire/. Prin urmare, există un decalaj semantic, dar nu de neadmis, între termenii cromatici prezenţi în textul *Septuagintei*, respectiv al *Vulgatei*. Prezenţa lui *roşu* în versiunile româneşti, în calitatea sa de culoare fundamentală cu sens generic, pare să fie alegerea cea mai comodă şi cea mai sigură pe care traducătorii ar fi putut să o facă, deşi oarecum ambiguă prin valenţele multiple pe care le poate avea *roşu* în limba română. Această situaţie ne îndreptăţeşte să vorbim de existenţa unei concordanţe „interne" a traducerii denumirilor pentru culori în cele cîteva versiuni româneşti avute în vedere.

2.2. În cazul 4: 7 (*vor pune preste ea haină tot mohorîtă*: BB 1688) nu mai putem vorbi nici măcar de concordanţă internă. Comparînd versetele din cele cîteva versiuni supuse analizei, se poate constata prezenţa mai multor denumiri pentru culori, care, din perspectiva limbii române actuale şi pe baza lucrărilor lexicografice, aparţin unor paradigme cromatice diferite. Este vorba de paradigma lui *roşu* (*gravani* „roşu stacoju" Ms. 4389; *mohorîtă*: BB 1688, Ms. 45, Bibl. 1795, Bibl. 1914; *purpureu*: Heliade 1858) şi paradigma lui *albastru* (*albastru*: Corn. 1921; *hiachintină*: Vulg. Blaj 1760-1761; *vênătŭ*: Bibl. 1874; *vineţie*: MLD, vers. mod.; *violetă*: Bibl. 1936, Radu-Gal; 1938, Anania 2001).

Şi pentru că spectrul cromatic este un continuum pe care limbile îl segmentează în mod diferit, existînd zone de contact între paradigme (Bidu-Vrănceanu, 1986), întîlnim în versiunile româneşti termeni cromatici care stabilesc o legătură între cele două serii de lexeme invocate mai sus: *violet*, *vînăt*, *vineţiu*, şi care se definesc prin intersecţia dintre *albastru* şi *roşu*[4]. Împrumut din limba franceză, *violet* este atestat pentru prima oară în 1779 (cf. DLR), dar se pare că abia în secolul al XX-lea îşi face intrarea în textul biblic, conservator prin definiţie (v. Bibl. 1914). Termenul cîştigă teren în faţa lui *vînăt*, pe care îl înlocuieşte în unele contexte. Moştenit din lat. *venetus*, inclus în paradigma lui *albastru* latinesc, termenul cromatic *vînăt* dobîndeşte

[4] Termenii menţionaţi reprezintă nuanţe diferite: în cazul lui *violet*, avem „aproximarea lui albastru faţă de roşu", în cazul lui *vînăt*, *vineţiu* avem „aproximarea lui albastru faţă de negru", *vineţiu* fiind mai exact o „aproximare în minus" a lui *vînăt*.

BDD-A53 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 19:44:51 UTC)

de-a lungul timpului alte valori, orientîndu-se semantic spre *violet* (Kristol, 1978: 221), pentru care latina nu avea un termen, ci recurgea probabil la un altul din paradigma lui *roşu* (André, 1957: 329) şi chiar la *purpureus*. În Vulg. Blaj 1760-1761 traducătorii recurg la lexemul *hiachintină*, împrumut din latină (cf. Vulg.: *hyacinthino pallio*), limbă în care *hyacinthinus* desemna o nuanţă de *violet*, folosită cu exclusivitate în clasele superioare ale societăţii latine, şi specializată contextual, fiind utilizată cu referire strictă la ţesături (André, 1957: 329). Cît priveşte textul grecesc, sintagma *ἱμάτιον ὁλοπόρφυρον* este preluată de Heliade 1858, şi echivalată cu *vestimênt cu totu purpureu*. Termenul cromatic folosit de Heliade este, după formă, un latinism (v. lat. *purpureus* < gr. *πορφύρεος*), care dacă respectă şi semantica termenului latinesc este dificil de integrat în una din cele două paradigme menţionate mai sus. În latină, *purpureus* se caracteriza prin policromatism, putînd desemna majoritatea nuanţelor lui *roşu*, dar şi anumite nuanţe de *violet* (André, 1957: 329). Dacă Heliade preia însă semantismul termenului grecesc, *purpureu* ar trebui integrat paradigmei lui *roşu* (cf. Bailly „de couleur pourpre, d'un rouge foncé, d'un rouge rosé"). Singurul termen cromatic care face notă discordantă în versiunile supuse analizei pare să fie *albastru* (Corn. 1921), opţiunea traducătorului neavînd în vedere textul grecesc sau latinesc, fiind fidelă mai degrabă versiunilor Bibliei în limbi moderne[5]. Dacă mergem direct la sursă, ebr. *tekhelet* „pourpre violette" (internet), atunci interpretarea noastră ar trebui să privilegieze echivalările care trimit direct sau indirect la *violet*. Abaterile mai mari sau mai mici de la această interpretare se datoresc probabil unei percepţii greşite a nuanţelor, dar şi unei incongruenţe lexicale între limbi (v. latina)[6].

2.3. În 4:13 identificăm, în versiunea Heliade 1858, termenul cromatic *purpureu* (*vestimênt cu totul purpureu*), echivalîndu-l pe gr. *ὁλοπόρφυρον* (*ἱμάτιον ὁλοπόρφυρον*), la fel ca în 4: 7, şi, de această dată, pe lat. *purpureo* (*purpureo vestimento*). În textul ebraic, întîlnim în acest caz cealaltă nuanţă a purpurii, ebr. *argaman* „pourpre rouge". În versiunile româneşti avute în vedere, termenul cromatic *purpuriŭ* (*unŭ vestmêntŭ purpuriŭ*) apare în Bibl. 1874, o ediţie „modernizată", continuatoare a principiilor heliadeşti (Munteanu, 2008: 468), tipărită şi pusă în circulaţie de Societatea Biblică Britanică, şi în Corn. 1921, dar în formă substantivală (*un covor de purpură*). În toate celelalte ediţii, termenul grecesc, respectiv latinesc, este echivalat cu *mohorîtă* (BB 1688, Ms. 45, Bibl. 1795, Bibl. 1914), *roşie/ roşii* (pl.) (Vulg. Blaj 1760-1761), *violetă* (Bibl. 1936), *stacojie* (Radu-Gal. 1838, MLD, vers. mod., Anania 2001).

[5] *Albastru* apare în acest context în versiuni ale Bibliei în limbile moderne, franceză şi engleză. Michel Pastoureau (2006: 18), după ce atrage atenţia asupra tendinţei mai generale în textul Bibliei de a traduce prin termeni moderni ai pigmentaţiei pasaje care, în textele originale, nu făceau trimitere decît la materie sau calitate, afirma cu referire la ebr. *tekhelet*: „A vrea să traduci *tekhelet* prin „albastru" sau cel puţin a încerca să asociezi această materie culorii albastre este dificil din punct de vedere filologic şi anacronic din punct de vedere istoric" (p. 18).

[6] În ebraică se făcea distincţie între *tekhelet* „pourpre violette" şi *argaman* „pourpre rouge".

BDD-A53 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 19:44:51 UTC)

Ne întrebăm de ce apare totuşi această diversitate a nunţelor cromatice, gravitînd mai mult sau mai puţin în jurul lui termenlui cromatic primar *roşu*. Explicaţia poate avea legătură cu extralingvisticul; *purpuriu* din textele grecesc şi latinesc, trimite la „culoarea purpurii", numai că şi purpura în procesul vopsirii prezintă mai multe nuanţe şi, prin urmare, perceperea culorii/ nuanţei unei culori se poate face în mod diferit de la un individ la altul, şi îi avem aici în vedere pe traducătorii textului biblic. Pe de altă parte, ne punem întrebarea de ce nu au recurs traducătorii textului în limba română la termenul *purpuriu*, cel puţin în cazul versiunilor din secolul al XX-lea. Textul de la 1914 reproducea textul Bibl. 1975, intervenţiile fiind minore şi mai ales la nivel lingvistic, prin urmare este firesc să nu ne aşteptăm la reevaluări ale sistemului cromatic. Ne surprinde însă utilizarea în Bibl. 1936 a termenului cromatic *violet*, respectiv *stacojiu* din versiunile Radu-Gal. 1938, MLD, vers. mod., Anania 2001. Lexemele acestea pot fi, fără îndoială, variante contextuale ale lui *purpuriu*, numai că semantica acestuia se pierde parţial. Dintre denumirile pentru culori menţionate mai sus, *mohorît* („care are culoarea de la *roşu-cărămiziu* pînă la *roşu-vînăt*", DLR), lexem folosit în special în textele vechi, este în schimb mult mai apropiat de semantica lui *purpuriu* („roşu închis cu nuanţă violetă", DLR). Sau poate că alta este explicaţia; se poate ca traducătorii să fi folosit texte-sursă (textul ebraic în cazul traducerii Radu-Gal. 1938) şi texte de control care să le fi sugerat aceste denumiri pentru culori.

2.4. Un exemplu oarecum asemănător cu cel precedent, în sensul că aduce în discuţie termeni cromatici care sînt mai mult sau mai puţin legaţi de paradigma lui *roşu*, este cel din 4: 8 (*şi vor pune preste ea haină roşie*: BB 1688). Lat. *coccineus*, *a*, *um* (*palllium coccineum*) („d'écarlate" Gaffiot) şi gr. *κόκκινος*, *η*, *ον* (*ἱμάτιον κόκκινον*) („d'un rouge écarlate", Bailly; „scarlet", Strong) sînt echivalaţi în versiunile româneşti prin *roşu*/ *roşie* (BB 1688, Ms. 45, Vulg. Blaj 1760-1761, Bibl. 1795, Heliade 1858, Bibl. 1914), *carmesinŭ* (Bibl. 1874), *cărmiziu* (Corn. 1921), *purpuriu*/ *purpurie* (Bibl. 1936), *vişiniu*/ *vişinie* (Radu-Gal. 1938, MLD, vers. mod.), *stacojiu*/ *stacojie* (Anania 2001). Avem de-a face practic cu diferite aproximări ale lui *roşu*, culoare primară luată ca punct de referinţă în aprecierea cromatică. Pe de o parte, avem *carmesinŭ* (nemenţionat în DLR; probabil este vorba de *cîrmîziu* (sau *carmin*?), pe care îl regăsim în Corn. 1921) şi *cărmiziu*, ambele aproximîndu-l în plus pe *roşu* („roşu închis", DA), precum *stacojiu* din versiunea Anania 2001, pe de altă parte, avem *purpuriu* şi *vişiniu* care transmit la nivel semantic o informaţie suplimentară, desemnîndu-l pe „roşu închis cu nuanţă violetă" (DLR).

2.5. În acelaşi verset 4: 8, ne confruntăm cu un alt caz (*acoperimînt de piêle vînătă*: BB 1688) în care sînt implicaţi termeni cromatici mai apropiaţi semantic sau nu de *albastru* pentru a reda ceea ce în textul grecesc apare sub forma (*δερματίνῳ*) *ὑακινθίνῳ*, iar în cel latinesc *janthinarum* (*pellium*). Remarcăm în această situaţie termenul cromatic din Vulg. Blaj 1760-1761, împrumut adaptat la limba română după cum se poate observa în sintagma *piei ianthine* (lat. *ĭanthĭnus*, *a*, *um* „*violet*" < gr. *ἰάνθινος* (Gaffiot)). Deşi are ca punct de plecare *Septuaginta*, Heliade preferă, în traducerea sa, grafia latinească a termenului gr. *ὑακινθίνῳ*, în sintagma *pellicea*

BDD-A53 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 19:44:51 UTC)

hyacinthină, lucru deloc surprinzător (v. mai sus 1.2.), versiunea sa fiind una puternic latinizantă, urmărind să modernizeze la nivelul limbii chiar şi stilul religios, conservator prin definiţie, proiect care nu a avut şansa însă să fie dus pînă la capăt (v. disputa dintre Heliade şi Şaguna în Munteanu, 2008). Versiunea Anania 2001 recurge la o perifrază (*(î)n culoarea iachintului*), *iachint* desemnînd, potrivit explicaţiilor traducătorului, „un fel de safir sau ametist, albastru-violet". Tot în acelaşi loc, Anania precizează faptul că în textul ebraic apare sintagma *piei de delfin*, pe care o regăsim în MLD, vers. mod., dar nu şi în Bibl. 1874, Corn. 1921 sau Radu-Gal. 1938 în locul căreia putem citi *piele de viţel de mare*. Or, dacă ar fi să consultăm dicţionarele limbii române, am descoperi, cu oarecare surprindere, că *viţelul de mare* desemnează, de fapt, foca sau morsa, delfinul fiind cunoscut sub denumirea de *porc-de-mare*. Trecînd cu vederea această divergenţă dintre cele trei versiuni româneşti invocate mai sus şi MLD., vers. mod., care au avut în vedere textul ebraic, în mod declarat sau nu, fie direct, fie prin intermediarul altor texte, ne întrebăm de ce unele traduceri în limba română privilegiază dimensiunea cromatică şi altele nu cînd ele ar trebui să ofere credinciosului, cititorului în general, o unică interpretare a pasajului în discuţie. Traducerea sintagmei în limba română, aşa cum apare în Bibl. 1874, Corn. 1921 şi Radu-Gal. 1938, trimite cu greu la ideea de culoare, interpretarea mergînd mai degrabă spre ideea de materie. Ipoteza ar putea fi susţinută de prezenţa în 4: 11, în MLD, vers. mod., a adjectivului calificativ *subţire* (*să-l învelească cu piele subţire*), singura versiune care nu preia sintagma din 4: 8, spre deosebire de toate celelalte versiuni supuse aici analizei. Referinţa cromatică din majoritatea traducerilor româneşti se explică prin raportare la textele-sursă, grecesc şi latinesc, care se abat astfel de la textul primar, cel ebraic[7].

3. Observaţiile de mai sus ne permit cîteva concluzii provizorii avînd în vedere faptul că nu cunoaştem cu adevărat practicile originare sau modul de a percepe culorile acum mii de ani, atît în lumea ebraică, cît şi în lumea grecească sau romană. Putem spune cu certitudine că există, în cele mai multe cazuri, inadvertenţe în exprimarea culorii de la o versiune la alta a textului biblic românesc, şi că nu este uşor deloc de oferit explicaţii ale acestui fenomen în care o culoare este substituită, într-o altă versiune şi în acelaşi context, cu o nuanţă proprie sau cu o nuanţă a unei alte culori cu care are în comun o trăsătură semantică secundară. Denumirile pentru culori se constituie într-un continuum în care limitele dintre culori sînt greu de realizat. La această observaţie se adaugă şi faptul că limbile nu se suprapun perfect în exprimarea culorilor şi a nuanţelor, că nicio limbă nu poate exprima cu precizie tot ceea ce în realitatea extralingvistică este (şi) culoare.

Versiunile româneşti ale traducerii textului biblic, pe de o parte, se caracterizează printr-o anumită fidelitate faţă de textele-sursă (grecesc şi latinesc în special), pe de altă parte, avem surprinderea de a regăsi o varietate de termeni cromatici, nuanţe ale culorii/ culorilor prin care se urmăreşte redarea cît mai precisă a sensului. Paradoxal,

[7] În textul ebraic nu apare un termen cromatic în acest context; afirmaţia se bazează pe o sursă consultată online, în care lexemul corespondent a fost echivalat în versiunea englezească, *King James Version*, cu un termen desemnînd un animal cu blană, probabil o specie de antilopă.

BDD-A53 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 19:44:51 UTC)

însă, acribia traducătorilor de a reda sensul cît mai exact, dacă despre acest lucru este vorba, nu face altceva decît să complice şi mai mult lucrurile (în traducerea denumirilor pentru culori este foarte uşor de trecut dintr-o paradigmă cromatică în alta, ceea ce ar putea denatura semantica în ansamblu a textului). Este adevărat că traducătorii, de-a lungul celor patru secole de adaptări ale textului la limba română, au avut la îndemînă posibilităţi de exprimare din ce în ce mai variate (avem exemplul derivatelor cromatice în *–iu*, care s-au generalizat pe parcursul secolului al XIX-lea), aspect care, paradoxal, le-a îngreunat munca, alegerea unui termen cromatic fiind mai dificilă. Variaţiile pe aceeaşi temă a denumirilor pentru culori în traducerile în limba română ale Bibliei, nu fac decît să întărească o idee mai veche a noastră şi nu numai, potrivit căreia actul traducerii, deşi păstrează nucleul semantic al textului-sursă, nu este altceva decît o adaptare sau o rescriere într-o altă limbă. Traducerea denumirilor pentru culori înseamnă întîi de toate, regîndirea acestora în limba în care urmează să ia fiinţă şi în spaţiul mental guvernat de aceasta. Credem că şi traducătorii Bibliei în limba română, sau măcar o parte dintre ei, au urmărit acest lucru în actul traducerii denumirilor pentru culori.

Bibliografie

A. Surse

Anania 2001 = *Biblia sau Sfînta Scriptură*, Ediţie jubiliară a Sfîntului Sinod, Versiune diortosită după *Septuaginta*, redactată şi adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului, format electronic

BB 1688 = *Biblia de la Bucureşti (1688)*, în seria *Monumenta linguae Dacoromanorum* (MLD), Pars I, *Genesis*, Iaşi, 1988 (autorii volumului: Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Elsa Lüder, Paul Miron, Mircea Roşian, Marietta Ujică)

Bibl. 1795 = *Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură a Legii Vechi şi a ceii Noao, care s-au tălmăcit de pre limba elinească pre înţălesul limbii româneşti (...)*, Blaj, 1795 [ed. modernă: Roma, 2000, http://www.history-cluj.ro/Biblia/pag4.htm]

Bibl. 1874 = *Sînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testamentu*. Ediţiune nouă, revăzută după tecsturile originale şi publicată de Societatea Biblică pentru Britania şi Străinătate, Iaşi, 1874

Bibl. 1914 = *Biblia adecă dumnezeeasca Scriptură a legii Vechi şi a Celei Nouă, tipărită în zilele majestăţii sale Carol I* ... Ediţia Sfîntului Sinod, Bucureşti, 1914

Bibl. 1936 = *Biblia, adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi a Noului Testament* (traducători: Nicodim Munteanu, Gala Galaction, Vasile Radu), Bucureşti, 1936

Corn. 1921 = *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*. Tradusă de D. Cornilescu, Societatea Evanghelică Română, Bucureşti 1921

Heliade 1858 = *Biblia Sacra que coprinde Vechiul şi Noul Testament dupŏ quei septedeci, tradusa din hellenesce dupo editia typarita in Athene 1843 sub preveghierea Synodului sacru al Helladei de I. Heliade R., Paris, in typographia lui E. Voitelain si comp...,* Paris, 1859

BDD-A53 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 19:44:51 UTC)

Radu-Gal. 1938 = *Biblia, adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi a Noului Testament, tradusă după textele originale ebraice şi greceşti de preoţii profesori Vasile Radu şi Gala Galaction, din înalta iniţiativă a Majestăţii sale Regelui Carol II*, Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II", 1938 (ed. a II-a, 1939)

Rahlfs = A. Rahlfs, *The Septuagint (LXX) (with morphological data)*, format electronic, http://www.bibles.org.uk

Vulg. = *Bibliorum Sacrorul juxta Vulgatam, clementinam nova editio...,* curavit Aloisius Grammatica, Typis polyglotis Vaticanis, 1929 [textul este identic cu cel din *Biblia ad vetustissima exemplaria castigata...*, Antverpie, ex officina Christophori Platini, 1565, utilizat de autorul Ms. 4389]

Vulg. Blaj 1760-1761 = *Biblia Vulgata 1760-1761*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005

B. **Literatură de specialitate**

André, Jacques, 1957, *Sources et évolution du vocabulaire des couleurs en latin*, în Ignace Meyerson (coord.), *Problèmes de la couleur*, Exposés et discussions du Colloque de Centre de Recherches de Psychologie comparative (18, 19, 20 mai 1954), Paris, p. 327-335

Bidu-Vrănceanu, Angela, 1986, *Structura vocabularului limbii române contemporane. Probleme teoretice şi aplicaţii practice*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.

Gafton, Alexandru, 2005, *După Luther. Traducerea vechilor texte biblice*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi

Kristol, A. M., 1978, *Color: les langues romanes devant le phénomène de la couleur*, Berne

Munteanu, Eugen, 2008, *Lexicologie biblică românească*, Humanitas, Bucureşti

Pastoureau, Michel, 2006, *Albastru. Istoria unei culori*, în română de Em. Galaicu-Păun, Cartier istoric, Chişinău

C. **Dicţionare**

Bailly = A. Bailly, 1950, *Dictionnaire grec-français*, édition revue par L. Séchan et P. Chantraine, Hachette, Paris

Ciorănescu = Alexandru Ciorănescu, 2001, *Dicţionarul etimologic al limbii române*, ediţie îngrijită de Tudora Şandru Mehedinţi şi Magdalena Popescu Marin, Saeculum, Bucureşti

DA = *Dicţionarul limbii române*, tomul I, partea I, *A-B*, Bucureşti, 1913; tomul I, partea a II-a, *C*, Bucureşti, 1940

DLR = *Dicţionarul limbii române* (serie nouă), Bucureşti, 1965 şi urm.

Gaffiot = Félix Gaffiot, 1934, *Dictionnaire illustré latin-français*, Hachette, Paris

Strong = James Strong, 1997, *Greek Dictionary of the New Testament*, Ages, (pe suport electronic)

BDD-A53 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 19:44:51 UTC)